

Dokazování

Michal Janoušek

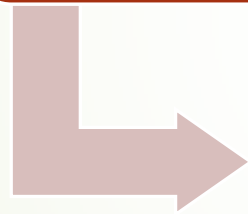

Přehled výkladu

Základní
pojmy

Třídění
důkazů

Průběh
dokazování

Základní pojmy

➤ Část I.

Pojem procesního dokazování

- **Skutkové x právní poznatky**
  - Skutkové poznatky jsou získávány procesním dokazováním
- **Dokazování**
  - právem upravený postup soudu, účastníků a dalších osob zúčastněných na řízení
  - při získávání zpráv (informací, poznatků)
    - o **skutečnostech** vnějšího světa,
    - které mohou být podkladem pro ověřování **pravdivosti** skutkových tvrzení účastníků,
    - **významných** pro rozhodnutí soudu

Procesní x logické dokazování

- Procesní dokazování je právem upravený postup
- Soudní rozhodnutí poskytuje právní ochranu subjektivním právům
- Soudní ochrana nesmí být nikdy odmítnuta (*denegatio iustitiae*)
- Není-li skutečnost prokázána – stav tzv. *non liquet*
- Řešení v podobě nauky o procesních povinnostech a procesních břemenech

Důkazní břemeno

- ▶ Institut občanského práva procesního
- ▶ Obecně se přijímá Rosenbergova teorie dělení důkazního břemene – teorie analýzy norem
  - ▶ Další teorie:
    - ▶ teorie minimální – nezbytnost prokázání minima skutečností pro odůvodnění tvrzeného nároku
    - ▶ Teorie pravděpodobnostní – důkazní břemeno tíží procesní stranu, jejíž tvrzení se jeví více pravděpodobným
    - ▶ Teorie analýzy skutečností tvořících právo – žalobce dokazuje skutečnosti tvořící právo
    - ▶ Teorie presumpční – důkazní břemeno je vyvozováno ze skutkových a právních domněnek
    - ▶ Negativní teorie důkazní – negativní skutečnosti se nedokazují

Objektivní a subjektivní důkazní břemeno

- ▶ Objektivní důkazní břemeno:
  - ▶ Vyjádření toho, co je třeba dokázat – co je předmětem důkazní povinnosti
- ▶ Subjektivní důkazní břemeno:
  - ▶ V závislosti na vývoji procesní situace – dynamický projev důkazního břemene
  - ▶ Míra účasti stran pro přičinění se o výsledek
  - ▶ Kdo musí dokazovat

Pravidla rozdělení důkazního břemene

- Obecné pravidlo dělení důkazního břemene
  - Každý z účastníků dokazuje skutkové předpoklady jí příznivé právní normy
- Zvláštní pravidla dělení důkazního břemene:
  - Zákoné vyvratitelné domněnky
  - Výslovně zákonem formulované pravidlo dělení důkazního břemene
  - Soudcovská pravidla
    - Vysvětlovací povinnost protistrany
    - Zmaření důkazu
    - Obtížná prokazatelnost určitých skutečností (restituční spory)
- Smluvní přenášení důkazního břemene na protistranu? § 1814 písm. k) ObčZ

Důkazní prostředek

- Pramen, pomocí něž má být objasněna rozhodná skutečnost
- Výpověď svědka, posudek znalce, obsah listiny atd.
- Všechny prostředky, jimiž lze zjistit skutkový stav
- Podle vztahu k předmětu dokazování rozeznáváme:
  - **přímý DP** – přímo umožňuje soudu poznání určité skutečnosti (ohledání)
  - **nepřímý DP** – informaci o skutečnostech podává zprostředkovaně (všechny ostatní DP) – soudu pouze podávají zprávy o skutečnostech zprostředkovaných osobami (svědek, znalec) nebo věcmi (listina)
- Výjimečně zákon stanoví, že určitou skutečnost lze prokázat pouze určitým důkazním prostředkem (např. § 175)

Důkaz v procesním smyslu

- ▶ **Informace** (zpráva, poznatek) o skutečnostech vnějšího světa, která je získávána procesním dokazováním z důkazních prostředků
- ▶ „Soud z výpovědi svědka XY zjistil, že žalovaný se dne ... v ...hodin dostavil do provozovny žalobce...“
- ▶ Důkazy přímé (originární): přímo potvrzují nebo vyvrací určitou skutečnost (např. svědek byl přítomen ústní kontraktaci)
- ▶ Důkazy nepřímé (derivativní): potvrzují nebo vyvrací určitou skutečnost pomocí skutečnosti další (např. na obsah listiny se usuzuje výpovědí svědka, který ji četl)
- ▶ U přímých důkazů plyne platnost teze z důkazu přímo, u nepřímého je nezbytná další myšlenková operace

Důkaz opaku x protidůkaz

- Hodnota důkazu je vždy relativní
- Důkaz opaku
  - vyvrácení teze – prokázání toho, že platí opak
- Protidůkaz
  - pouhé vyvrácení důkazu – vyvrácení teze

Právní úprava dokazování

- ▶ § 120 a násl. OSŘ – strany jsou povinny označit důkazy k prokázání svých tvrzení
  - ▶ Ve sporném řízení jde o spor o právo (§ 90 OSŘ) x cílem nesporného řízení je především úprava právního postavení účastníků (§ 6 ZŘS)
- ▶ Rozdílná právní úprava dokazování
  - ▶ Sporné řízení je ovládáno projednací zásadou – nečinnost prohra ve sporu
    - ▶ Non liquet – prohra účastníka, kterého tížilo důkazní břemeno (neuplatňuje se v nesporných řízeních)
    - ▶ Povinnost tvrzení a povinnost důkazní (§ 79 odst. 1, § 101 odst. 1 OSŘ) – nelze vymáhat PP
  - ▶ Nesporné řízení je ovládáno zásadou vyšetřovací (inkviziční) – odpovědnost soudu za úplné zjištění skutkového stavu

Poučení o povinnosti tvrdit a dokazovat skutečnosti významné pro rozhodnutí

- ▶ Soud poučuje účastníky sporného řízení jak při přípravě jednání, tak při jednání (§ 118a, § 114b OSŘ)
- ▶ Poučení musí být konkrétní
- ▶ Způsob: formální postup - § 118b – koncentrace řízení, § 114a a § 114b – příprava jednání, § 114c – přípravné jednání
- ▶ Neformální postup – zpravidla při jednání

Provádění důkazů z iniciativy soudu

- ▶ Ve sporném řízení výjimečný postup
- ▶ Činnost soudu se v zájmu zachování rovnosti stran nesmí vyznačovat pátráním po důkazech
- ▶ Výjimkou je § 120 odst. 2 OSŘ
  - ▶ Důkazy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu věci a
  - ▶ Vyplývají z obsahu spisu
- ▶ Např. aplikace kogentního pravidla na daný skutkový stav, zkoumání podmínek absolutní neplatnosti smlouvy atd.
- ▶ Přednost poučovací povinnosti podle § 118a
- ▶ Ve sporném řízení nemá soud originární právo navrhnout a provádět nenavržené důkazy

Koncentrace řízení

- Účel: zefektivnění a zrychlení řízení
- Soudcovská x zákonná koncentrace řízení
- Kdy nastává koncentrace řízení: § 118b odst. 1 OSŘ – ke skončení prvního jednání ve věci, ke skončení přípravného jednání, uplynutím lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc
- Sankce za nikoli včasné splnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní (tzv. uzavírá spis)
  - K později uváděným skutečnostem soud nesmí přihlídnout (výjimka § 205a tzv. novoty v odvolacím řízení)

Výjimky z koncentrace řízení

- ▶ Ke koncentraci řízení nedochází
  - ▶ Obecně: v případě chybějícího poučení soudu o formální podstatě koncentrace
  - ▶ Ve vztahu k určitým skutečnostem: koncentrace se nedotýká důkazů a skutkových tvrzení
    - ▶ A) jimiž má být zpochybněna věrohodnost již provedených důkazů
    - ▶ B) které některý z účastníků nemohl bez své viny uvést včas
    - ▶ C) které nastaly až po zkoncentrování řízení

Předmět dokazování

- ▶ **Dokazují se**

- ▶ skutkové **přednesy**

- ▶ soud má dokazováním nabýt přesvědčení o jejich pravdivosti (tj. lze je považovat za dokázané) nebo nepravdivosti (pak jsou vyvrácené)

- ▶ jsou-li **rozhodné**

- ▶ skutečnosti, které jsou (především podle hmotného práva) významné pro posouzení věci

- ▶ a nejsou-li od důkazu **osvobozeny**

Důkaz nevyžadují

► Nedokazují se

- ve sporném řízení ty skutečnosti, ohledně nichž není mezi stranami pře
- skutečnosti obecně známé (notoriety)
  - Postačí všeobecná známost
  - Soud musí sdělit, že určitou skutečnost považuje za obecně známou
- skutečnosti známé soudu z jeho činnosti
- právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů
  - *lura novit curia* - § 121, cizozemské právo? Právní předpisy, jež nebyly uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů?
- skutečnosti, jimž svědčí zákonná domněnka
  - Zákonná domněnka má 2 části: A) bázi domněnky – existence určitých skutečností (např. § 1807 ObčZ) a B) předpokládaná skutečnost – určitý znak (nastane-li báze domněnky) se považuje bez dalšího za existující (typicky právní následek)

Úvaha soudu nahrazující důkaz

- ▶ Nelze-li **výši nároku** zjistit vůbec nebo jenom s nepoměrnými obtížemi, určí ji soud podle své úvahy
  - ▶ *např. výši přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu*
- ▶ Výši nároku tak žalobce pouze tvrdí, ale předmětem dokazování není
- ▶ Předpokladem je, že **základ nároku byl prokázán**

Předběžná otázka

- ▶ Otázka, která **není předmětem řízení**, ale závisí na ní rozhodnutí ve věci
  - ▶ *např. zda byl spáchán trestný čin ve sporu o náhradu újmy na zdraví*
  - ▶ *zda je žalobce vlastníkem ve sporu o vyklizení nemovitosti*
- ▶ Předběžnou otázku si může posoudit soud sám
- ▶ Bylo-li o ní již rozhodnuto, soud z tohoto rozhodnutí vychází
- ▶ Předběžně si soud nikdy **nesmí** posoudit předběžnou otázku (§ 135 OSŘ)
  - ▶ *zda byl spáchán trestný čin, přešupek nebo jiný správní delikt a kdo jej spáchal*
  - ▶ *Statusovou (otázku osobního stavu)*

Průběh dokazování

▸ Část III.

Fáze dokazování

- Navrhování důkazů (správně důkazních prostředků)
  - Obstarávání důkazů
  - Provádění důkazů
  - Hodnocení důkazů
-

Navrhování důkazů

- ▶ Podstatný rozdíl v řízení ovládaném zásadou
  - ▶ projednací
  - ▶ vyšetřovací
- ▶ Uplatní-li se **projednací** zásada, mají účastníci
  - ▶ **tvrdit** rozhodné skutečnosti
  - ▶ činit **důkazní návrhy**
- ▶ Časový limit **prekluzivních lhůt** (§ 118b OSŘ)
- ▶ Skutkové **přednesy** musí být
  - ▶ úplné a pravdivé
  - ▶ určité
- ▶ **Důkazní návrhy**
  - ▶ musí pokrývat všechny skutečnosti, ohledně nichž tíží stranu důkazní břemeno
  - ▶ musí být zřejmé, co jimi má být prokázáno

Posouzení důkazního návrhu

- ▶ Soud není povinen vyhovět všem důkazním návrhům účastníků
- ▶ **Nevyhovění návrhu** však může zásadně odůvodnit pouze tím, že
  - ▶ tvrzená skutečnost není pro věc rozhodná
  - ▶ důkaz byl navržen jenom proto, aby záměrně protáhl řízení; nebo byl učiněn po uplynutí prekluzivní lhůty
  - ▶ důkaz je nadbytečný (právo soudu plynoucí z volného hodnocení důkazů)
  - ▶ je dán zákaz dokazování (*např. vzhledem k povinnosti mlčenlivosti*)
  - ▶ Důkazy nezákonné? § 88 odst. 1 ObčZ – zákonná licence k výkonu nebo ochraně práv nebo právem chráněných zájmů
- ▶ **Nelze však odmítnout**
  - ▶ *apriori* výslech svědka s poukazem na jeho nevěrohodnost
  - ▶ provést důkaz pro nehospodárnost
  - ▶ důkaz proto, že soud je již přesvědčen o opaku

Rozhodnutí o důkazním návrhu

- Nevyhoví-li soud důkaznímu návrhu
    - musí o tom rozhodnout
    - a posléze v odůvodnění rozsudku uvést, proč důkaznímu návrhu nevyhověl
  - Poruší-li soud tento postup, jde o tzv. **opomenutý důkaz**
-

Provádění důkazů

- ▶ Uplatňuje se zásada přímosti – soud je v přímém styku s účastníky řízení a v souladu s touto zásadou provádí dokazování
  - ▶ Důkazy provádí soud zásadně při jednání (§ 122 odst. 1 OSŘ)
  - ▶ Výjimky ze zásady přímosti: pokud je to účelné, může soud provést důkaz mimo jednání, jiný soud může důkaz provést k dožádání toho soudu, který vede řízení nebo lze využít videokonferenčního zařízení (§ 122 odst. 2 OSŘ)
    - ▶ Hlediskem je nákladnost provedení důkazu procesním soudem nebo obtížnost provedení důkazu (svědek upoutaný na lůžku, ohledání nemovitosti)
  - ▶ Soud může rozhodnout bez nařízeného jednání (§ 115a), pokud a) lze rozhodnout na základě předložených listinných důkazů, b) práva účasti na projednání věci se vzdali nebo c) souhlasí s projednáním věci bez nařízení jednání
- ▶ Strany mají právo účastnit se provádění důkazů (jak při jednání, tak úkonů v režimu § 122 odst. 2 OSŘ), mohou se vyjadřovat k provedeným důkazům, klást otázky i vyjadřovat se k nositeli důkazu (např. osobě znalce)
  - ▶ Právo vyjádřit se znamená: předseda senátu (samosoudce) po provedení důkazu umožní účastníkům, aby se k němu vyjádřili a uvedli vše, co považují za potřebné z hlediska svých hodnocení

Hodnocení důkazů

- ▶ Uplatňuje se zásada volného hodnocení důkazů (§ 132 OSŘ)
  - ▶ Starší zásada legální teorie důkazní nenachází uplatnění; *např. důkaz byl podán až tehdy, kdy se shodovala výpověď alespoň 2 svědků*
  - ▶ Její náznaky: § 134 OSŘ – důkazní síla veřejné listiny, § 133b – výsledek ohledání má za prokázané ku veškerému zboží
- ▶ Soud je povinen hodnotit **všechny** důkazy, které provedl (x opomenutý důkaz)
- ▶ soud smí přihlídnout pouze k důkazům, které provedl, a pouze tyto důkazy může hodnotit
- ▶ zákon neukládá soudci, jakou důkazní sílu (věrohodnost) má jednotlivým důkazním prostředkům přiznat

Zjištěný skutkový stav

- Soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu věci (§ 153 odst. 1 OSŘ) – nikoli skutečný (do novely č. 171/1993 Sb.)
- Zásada materiální pravdy vyjadřuje, že proces dokazování je realizován tak, aby bylo možné zjistit skutečný stav věci bez ohledu na formální překážky
- Cílem není zjištění objektivního skutkového stavu x *denegatio iustitiae*
- Zásada formální pravdy – viz tzv. legisakční proces